

- N.B :** 1. **All** questions are **compulsory**.
2. **Each** question carries **15** marks.

1. Answer **any two** of the following :
 - (a) Explain how agricultural sector is playing an important role in Indian economy.
 - (b) Write about low productivity of India's agricultural sector ? What are the causes ?
 - (c) Write on WTO agreements and it's impact on Indian agriculture.

 2. Explain **any two** theories of agricultural development from the following :
 - (a) Schultz
 - (b) Lewis
 - (c) Ratan & Hayyami

 3. Write on **any two** of the following :
 - (a) Explain in detail the role of major irrigation system in India.
 - (b) What are the problems of big dams ?
 - (c) Write about water pricing methods in India.

 4. Attempt **any two** of the following :
 - (a) What are the problems faced by agricultural markets in India ?
 - (b) Explain in detail some corrective measures to solve the problems of agricultural markets in India.
 - (c) Write on 'Regulated Markets'.
-

- सूचना :** (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) प्रत्येक प्रश्न १५ गुणांसाठी आहे.
(३) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे लिहा :
- (अ) शेतीक्षेत्र भारतीय अर्थव्यवस्थेत कशा प्रकारे महत्त्वाची भूमिका बजावते आहे ते स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय शेतीक्षेत्राच्या अल्प उत्पादकतेविषयी लिहा. त्यामागील कारणे कोणती ?
(क) जागतिक व्यापार संघटनेशी झालेल्या करारांचा भारतीय शेतीवर प्रभाव याविषयी लिहा.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन शेतीविकास सिद्धांत लिहा :
- (अ) शूलझ (ब) ल्युई (क) रतन आणि हयामी
३. कोणत्याही **दोहोंवर** लिहा :
- (अ) भारतातील मोठ्या पाणीपुरवठा प्रकल्पांची भूमिका स्पष्ट करा.
(ब) मोठ्या धरणांच्या समस्या कोणत्या ?
(क) भारतातील पाणीपट्टी पद्धतीबद्दल लिहा.
४. कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा :
- (अ) भारतातील शेती बाजारपेठांच्या समस्या कोणत्या ?
(ब) भारतातील शेतीबाजारपेठांच्या समस्या सोडविण्यासाठी काही उपाययोजना सांगा.
(क) लिहा - 'नियंत्रित बाजारपेठा'.
-